

академія внутрішніх справ України. – К., 2005. – 16 с.

3. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1 січня 2012 р. Відомості Верховної Ради України – 1996. - № 48. – с т. 263.

4. Дейнега М. А. Проблемні аспекти правового регулювання відбування покарання у виді довічного позбавлення свободи. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2016. – Вип. 243. – С. 213 – 221.

5. Сервецький І. В. Сутність та значення позбавлення волі на певний строк як виду покарання. Юридична наука. – 2015. - № 1. – С. 113 – 119.

Самотуга Андрій Валерійович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

САНКЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інформаційне право – галузь права, яка не лише посіла чільне місце з-поміж інших у правовій системі держави, а й динамічно розвивається, зважаючи як на постійну увагу з боку науковців до проблематики інформаційно-правових відносин, так і на низку прийнятих за останні принаймні п'ять років законодавчих актів та внесенням змін до чинних.

Зважаючи на те що інформаційне право є складовою юридичної наукової спеціальності 12.00.07, а отже, найбільш тісно пов'язане з адміністративним правом, тобто належить до публічно-правових галузей, а звідси, серед методів найголовнішим чином застосовує імперативні. Тому зміст інформаційно-правових відносин, виходячи з класичної структури правовідносин взагалі, передбачає наявність такої складової, як юридична відповідальність, механізмом реалізації якої є санкції.

Як констатують вітчизняні науковці, переважна більшість сучасних досліджень з інформаційного права здійснюється в контексті стабільної (мирної) зовнішньополітичної ситуації, яка не є властивою для сучасної України [1, с. 17]. А тому в умовах ведення проти України гібридної війни, складовою якої поряд із фізичною (збройною) та економічною є інформаційно-гуманітарна війна, необхідною є кардинальна зміна підходу до аналізу саме санкцій, якими оперує на сьогодні інформаційне право. Інформаційна війна не лише супроводжує війну фізичну, вона, за висновком фахівців, їй передує [2].

З роки незалежності в Україні прийнято значний масив інформаційного законодавства. Так, законами України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про друковані

засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про видавничу справу», «Про телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації», «Про гастрольні заходи в Україні», «Про кінематографію», «Про обов'язковий примірник документів», «Про авторське право та суміжні права», «Про державну таємницю» за правопорушення в регульованих ними сферах відповідальності сформульовано у такий спосіб:

- 1) відповідальність, встановлена законом, або
- 2) дисциплінарна, цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Фактично санкції, встановлені цими актами, мають відсильний (бланкетний) характер. Лише Закон України «Про телебачення і радіомовлення» конкретизує санкції та порядок і умови їх застосування Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення до порушників законодавства про телебачення і радіомовлення: 1) попередження, 2) штраф, 3) анулювання ліцензії на підставі рішення суду за позовом Національної ради.

Так, будучи здебільшого пов'язаним з адміністративним правом, санкції за правопорушення в інформаційній сфері значним масивом зосереджені в КУпАП, зокрема за такі правопорушення: відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації; незаконне використання інсайдерської інформації; отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця; незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних; наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет; незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень; порушення законодавства про друковані засоби масової інформації; недоставляння або порушення строку доставляння обов'язкового безоплатного примірника документів; Невиконання законних вимог національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації; невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації; порушення законодавства про державну таємницю (зокрема, засекречування інформації, яка, відповідно до ст. 50 Конституції України та п. 4 ст. 21 Закону України «Про інформацію», не може бути засекречена); порушення права на інформацію та права на звернення; порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію; здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем. За ці правопорушення накладається таке адміністративне стягнення, як штраф [3].

За правопорушення в інформаційній сфері встановлено також кримінальну відповідальність, а саме за такі діяння: публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; державна зрада (зокрема, діяння, умисно вчинене на шкоду інформаційній безпеці України); шпигунство; порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер; перешкоджання законній професійній діяльності журналістів; погроза або насильство щодо журналіста; порушення авторського права і суміжних прав; порушення недоторканності приватного життя; незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю; розголошення комерційної або банківської таємниці; незаконне використання інсайдерської інформації; публічні заклики до вчинення терористичного акту, зокрема з використанням засобів масової інформації; злочини у сфері охорони державної таємниці (розголошення, втрата документів); незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації; незаконне розголошення лікарської таємниці; розголошення таємниці усиновлення (удочеріння); злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, зокрема з використанням засобів масової інформації. За ці діяння встановлено, залежно від тяжкості наслідків, весь перелік кримінальних покарань – від штрафу до довічного позбавлення волі [4].

Окрім традиційних, адміністративно-правових та кримінально-правових санкцій, останніми роками, з огляду на умови гібридної війни законодавцем, встановлено нетипові санкції. Законом України «Про санкції» від 14.08.2014 у відповідь на дії іноземної держави, іноземної юридичної чи фізичної особи, інших суб'єктів, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, встановлено, зокрема, такі інформаційно-правові санкції: заборона користування радіочастотним ресурсом України; обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування; позбавлення державних нагород України, інших форм відзначення; анулювання офіційних візитів, засідань, переговорів з питань укладення договорів чи угод; заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності; припинення культурних обмінів, наукового співробітництва, освітніх та спортивних контактів, розважальних програм з іноземними державами та іноземними юридичними особами; відмова в наданні та скасування віз резидентам іноземних держав, застосування інших заборон в'їзду на територію України [5].

Наступним Законом України «Про внесення змін до деяких законів

України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» закони України «Про кінематографію» та «Про телебачення і радіомовлення» доповнені терміном «держава-агресор», «радянські органи державної безпеки», «перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці». За наявності відповідних підстав запроваджено таку санкцію, як відмова у видачі державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування в Україні фільмів за популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що створюють позитивний образ працівників держави-агресора, працівників радянських органів державної безпеки, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України. Теж саме стосується і трансляції телепередач та аудіовізуальних творів [6].

Аналогічно законодавець відреагував прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про гастрольні заходи в Україні" щодо особливостей організації та проведення гастрольних заходів за участю громадян держави-агресора». Зокрема, ним зазначено, що у разі якщо учасником запланованого гастрольного заходу є громадянин держави-агресора, організатор гастрольного заходу не пізніше ніж за 30 днів до дня його проведення подає до Служби безпеки України запит на отримання інформації про наявність або відсутність законних підстав для недопущення громадянина держави-агресора до участі у зазначеному гастрольному заході [7]. Між тим законодавством України доки не врегульовано порядок здійснення громадянами України гастрольної діяльності на території держави-агресора, на що звернув увагу Міністр культури України В. Бородянський [8].

Так само було передбачено санкційні заходи Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту», а саме в законах України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та «Про видавничу справу» [9].

На виконання законів України у зазначеній сфері прийнято низку підзаконних актів.

Наприклад, рішенням РНБО України затверджено переліки фізичних та юридичних осіб, до яких застосовуються обмежувальні заходи (санкції). Такими заходами стосовно власників та журналістів телерадіокомпаній держави-агресора є: блокування активів – тимчасове обмеження права особи користуватися та розпоряджатися належним їй майном; відмова в наданні та скасування віз резидентам іноземних держав, застосування інших заборон в'їзду на територію України; обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування [10].

Державний комітет телебачення і радіомовлення України звернув увагу розповсюджувачів видавничої продукції, затвердивши перелік видань, не рекомендованих до ввезення в Україну [11].

Аналізуючи нинішні санкції інформаційного права України, слід конста-

тувати, що їхніми особливостями є: 1) персональність: стосуються не держави загалом, а її фізичних та юридичних осіб; 2) виникнення економічних наслідків, тобто обмеження майнових та фінансових інтересів здебільшого виробників та власників інформаційної продукції.

Звідси подальшим напрямком дослідження у зазначеній сфері є питання механізму роботи з санкціями: контроль за їх виконанням та відповідальність за їх порушення; удосконалення інституційної складової цього механізму, тобто впорядкування переліку суб'єктів владних повноважень або ж створення спеціального органу (підрозділу), відповідального за виконання санкцій в інформаційній сфері. Інакше відповідне законодавство залишатиметься декларативним.

1. Гуржій Т. Інформаційне право: виклики гібридної війни. *Публічне право*. 2018, № 4, с. 16-26.

2. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 498 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*, 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення – 14.02.2020).

4. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст.131. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print> (дата звернення – 14.02.2020).

5. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 40, ст.2018.

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України : Закон України від 05.02.2015 № 159-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 27. Ст. 776.

7. Про внесення змін до Закону України "Про гастрольні заходи в Україні" щодо особливостей організації та проведення гастрольних заходів за участю громадян держави-агресора : Закон України від 05.10.2017. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 45, ст.404. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2165-19> (дата звернення – 14.02.2020).

8. Міністр культури Бородянський – про Бандеру, "ботоферми" і гастролі українців у Росії. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49837233>.

9. Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту : Закон України від 08.12.2016 № 1780-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Ст. 102.

10. Про застосування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : Рішення РНБО України від 21.06.2018, введено в дію Указом Президента України від 21 червня 2018 року № 176/2018. *Офіційний вісник України* від 10.07.2018 — 2018 р., № 52, ст. 1820. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0007525-18/card6#Public> (дата звернення – 14.02.2020).

11. Перелік книжкових видань, зміст яких спрямований на ліквідацію незалежності України, пропаганду насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини / Офіційний веб-сайт Державного комітету телебачення і радіомовлення України. URL : http://comin.kmu.gov.ua/control/publish/article/system?art_id=142344&cat_id=142342 (дата звернення – 11.02.2020).